

Karl-Petter & arbetslösheten

Karl-Petter Thorwaldsson är LO:s ordförande. Jag, Leif Stenberg, är journalist. Sedan några år möts vi med jämna mellanrum i vår egen tankesmedja för att tala om hur alla hundratusentals människor som hamnat utanför ska bli insläppta i arbetslivet igen.

Text: Leif Stenberg | Bild: Bibbie Friman | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 4 2015](#)

Leif: Efter andra världskrigets förödelse fanns en stor enighet om att sträva efter människornas lika värde. Allas rätt till god utbildning, hälsa och arbete skrevs in i FN-stadgan. Lika värde för alla skulle omöjliggöra fascism, nazism och framtida krig. Vad sker idag?

K-P: För mig började det redan med August Palm och hans resor runt om i landet. Han fick stryk när han hävdade att alla människor hade lika värde. Idag finns tragiken med 27 miljoner arbetslösa i Europa och en kraftig frammarsch av fascistiska partier och rörelser. Men vi ser det inte. Istället ser vi något vi tror är främlingsfientliga stollar. Ingenting kan vara felaktigare. Vad som sker idag är skrämmande likt det som följde efter fascismen förra gången. Alla människors lika värde står på spel. "Aldrig mera krig" efter andra världskriget var inte bara en slogan, utan även början till att bygga ett välfärdssamhälle som skulle ge rättvisa till alla och möjlighet att förverkliga egna drömmar.

Leif: Du och jag följer Solkraft i Skellefteå och Bruk för alla i Falköping. Några av de främsta exemplen som gestaltar människornas lika värde. Där har tusen och åter tusen människor genom årtiondena blivit behövda, de bor bra, ingår i goda sammanhang, inte minst genom arbete. Motsatsen till de 200 000 människor längst ner i samhället som står i en stillastående kö hos arbetsförmedlingen. Oräknat alla som inte anmäler sig som arbetslösa. Hur allvarligt är läget?

K-P: Vi trampar på människor. Jag minns kvinnan som efter att ha arbetat ett helt liv hamnade mellan stolarna och måste leva på socialbidrag. Hennes bästa månader var juli och augusti, då slapp hon leva på bidraget eftersom skatteåterbäringen räddade henne över sommaren. Jag var chockad efter mötet med henne och talade med L0:s välfärdsforskare Kjell Rautio. Han visade att hon var en av 86 000 som utförsäkrats minst en gång sedan reglerna ändrades 2008. Problemet är inte individuellt.

Leif: Två av skådespelarna i vår teatergrupp Tro, hopp och mod i Umeå fick nyligen jobb för första gången i livet. Lönen var lägre än socialbidrag, de måste behålla bidraget för att ha råd att arbeta.

K-P: På 30-talet förstod man att den som är arbetslös och går in i ett projekt måste få en riktig lön, annars bidrar man bara till ett permanent utanförskap. Det är felet med Fas 3, där hamnar fattiga stackare. Det finns ett Återbruk i snart sagt alla kommuner. Där får människor träffa sina polare och göra något som är viktigt. Men enligt Reinfeldt var de lata, därför skulle de inte ha någon lön. De fortsatte vara fattiga trots att de jobbade heltid.

Leif: Du var inbjuden av a-laget i Norrköping, vad skedde i mötet med dem?

K-P: De hade börjat tillverka parkbänkar istället för att sitta på dem. Glada människor som tog mig med till det senaste bygget; ett fågeltorn. De hugger ner gamla träd på kommunens marker. Virket tas till en tork, av det görs parkbänkar och nu skapas ett fågeltorn. Då säger den ena gubben, som inte hade en tand i munnen "Jag var ute och räknade i söndags. Jag stod där med en kikare!" "Vilka fåglar tittade du på?" frågade jag. "Fåglar? Sådana är jag helt ointresserad av". "Vad räknade du då?" "Hur många människor som var uppe i vårt torn, det var 800 under dagen!"

Leif: En socialsekreterare i Skellefteå tog i hemlighet hand om kommunens möbler som skulle kasseras. Då hade Solkraft just startat när mentalsjukhuset lagts ner och kommunen tagit emot

mängder av patienter. De hade egen lokal i centrum, granne med posten. De före detta patienterna började baka bröd tidigt på morgonen och bjöd in brevbärarna till frukost. Det var början till att bli behövda i riktiga jobb. Sedan kom a-laget och knackade på: "Vi vill också ha något att göra!" De fick börja reparera skrivborden och stolarna som skulle slängas. De gick att sälja med god avans, samtidigt fick människorna lika värde.

K-P: Det fantastiska med vårt välfärdsbygge, till skillnad från de flesta övriga länder, var att vi hade extremt få människor som stod utanför. När jag var liten fanns dessa undantag fortfarande kvar. I Kosta hade vi en man kallad "Skräddaren", han gick runt med sin cykel, punka på bägge däcken. Han hjälpte folk att slipa sina knivar. Vände upp och ner på cykeln, satte fart på hjulen och gjorde knivarna vassa igen. Han var helt utanför samhället i övrigt. Urfattig, alltid samma slitna kläder, men ändå stilig. Där fanns kvinnan som tillhörde gruppen som tvångssteriliserats, gubbarna gick till henne för att få sex. Hon förstod inte vad hon utsattes för. Visst fanns det sådana människor i Sverige förr i tiden. Men de var få i jämförelse med i andra länder. Det unika med Sverige var att människorna som inte platsade ordnade vi jobb till ändå. Samhall har varit fantastiskt på att nå människor som inte rymdes. En halv miljon människor var förtidspensionärer, de levde utanför, men var inte fattiga. Under de senaste 20 åren har det exploderat, vi har fått många, många, många människor som lever i den grå skuggvärlden. De tvingas leva fattiga som kyrkråttor. Då blir Bruk för alla ett ljus i mörkret, dit kommer jag alltid tillbaka.

Leif: Ta kvinnan i Falköping med diagnosen schizofreni. Hon platsade inte på något vanligt jobb, takten var för uppskruvad. Tre barn och man hemma. Stämpeln värdelös satt i pannan. När hon kom till Bruk för alla löd frågan "Vad vill du göra?" istället för "Vad är det för fel på dig?" "Jag vill bara få sitta en stund och ta det lugnt". Sedan började hon

montera skruvar och muttrar utifrån vad hon själv orkade med. Idag jobbar hon 75 procent. Stolt över att även hon ingår i en gemenskap. Nu hoppas hon snart kunna platsa även i det vanliga arbetslivet.

K-P: Bruk för alla borde ha bättre koll på hur många de lotsat ut i arbetslivet.

Leif: Hos Solkraft är det 12 procent som kommer ut i vanliga jobb och studier varje år. 700 människor arbetar där årligen, i Skellefteå bor 70 000 människor. Nu sätter nya regelverk käppar i hjulet. Tjänstemännen är förtvivlade över hur de nya reglerna hindrar dem i att utföra ett bra förmedlingsarbete.

K-P: Jag tror att Micke Sjöberg, den nye generaldirektören, har förstått det. Även arbetsförmedlare måste få känna en yrkesstolthet.

Leif: Bakom förändringen finns politiska beslut. Under 90-talet ersattes full sysselsättning av inflationsbekämpning som viktigaste mål, avreglering infördes och marknaden skulle göras allt friare. Knappt ens du verkar känna till hur det gick till i arbetarrörelsen när politiken ändrades på grundläggande områden.

K-P: Nej, jag har försökt fånga den tvålen i min bok. Det närmaste jag kom var att dåvarande finansminister Allan Larsson fick in det i ett papper som egentligen handlade om något helt annat. 80-talets inflation var svår att bemästra för sossarna, i praktiken tog man ställning för att det var viktigare med låg inflation istället för full sysselsättning.

Leif: Idag vet inget av riksdagspartierna vad som ska göras för att knäcka arbetslösheten, förutom allmänna önskningar. Man satsar ett knippe miljoner hit eller dit, i bästa fall någon miljard, men besluten leder ingen vart.

K-P: Min farfar blev arbetslös glasarbetare på 30-talet. Då organiserade samhället beredskapsjobb, så han byggde vägen mellan Kosta och Lessebo. När vi klarade av det på 30-talet så tror fan att vi klarar det idag när vi är rikare än någonsin. Om vi bara vill!

Leif: Det finns knappt någon som inte vill göra någonting.

K-P: I vart fall ytterst få. 70–80 procent av svenskarna är överens om att inte låta människorna vara fattiga. Stödet är mycket starkt. Det går att organisera meningsfulla arbeten för 700 människor i Skellefteå, det har man visat där under de senaste 30 åren. På vilken ort som helst går det att organisera meningsfulla arbeten, utbildning och prova-på-platser för de hundratalet människor det handlar om på varje ort. Man måste bara ta den första kostnaden. I LO har vi utrett frågan under tre år, nu har vi en idé om hur man ska nå full sysselsättning igen.

Vi föreslår att redan efter 180 dagar som sjukskriven eller arbetslös ska du erbjudas minst 10 timmar aktiv åtgärd i veckan som arbetsförmedlingen eller kommunen måste organisera. Det är de långa perioderna utanför som bryter ner människorna.

Leif: Du säger att läget för att investera aldrig tidigare har varit så gott. Sverige måste satsa mer på forskning. Du förespråkar en återgång till det blandekonomiska samhället. När socialdemokraterna vill nå EU:s lägsta arbetslöshet utan att riktigt veta hur det ska gå till blir de nästintill hånade i många media. Varför tar partiet inte er linje?

K-P: De ska ta vår linje.

Leif: När LO vill investera 70 miljarder...

K-P: Det sa jag första gången 1 maj 2013. Milt uttryckt blev jag kraftigt ifrågasatt av alla. Idag är det tämligen mainstream för vad ekonomer i Sverige anser att landet måste genomföra. Ibland måste jag vara den som sticker ut näsan längst i samhällsdebatten, då får man ta en och annan hård smäll. Varje dag finns fem–tio ledarsidor som skriver emot det vi talar om nu, de vill ha ett samhälle där det går bra för två tredjedelar och skiter i den sista tredjedelen. Jordmånen för våra idéer blir dock bättre.

Leif: Fortfarande är det stor dominans för att Sverige ska spara sig ur krisen. Men Obama driver investeringslinjen i USA.

K-P: De skapar 200 000–300 000 jobb i månaden genom att

investera istället för att spara. USA:s budgetunderskott sjunker snabbare än Europas. När folk går ut i jobb blir de skattebetalare istället för mottagare av stöd, då förändras samhällets ekonomi mycket snabbt. Det är hur enkelt som helst. I EU står vi och stampar.

Leif: Sveriges statsskuld är rekordlåg.

K-P: Vi är rikast i Europa.

Leif: Ändå blir du närmast hånad när du säger detta.

(Långt skratt)

K-P: Jag är optimist. Vi har idag en generation samhällsbärare, politiker och ekonomer som tatuades av 90-talskrisen. Fortfarande pågår en steppdans runt den. I journalistkåren är tyvärr det enda intressanta konfliktområdet att vi ska spara och hur vi ska göra med överskottsmålet. Det är så ointressant att det inte går att hålla engagemanget uppe mer än en kvart. Obama gjorde två saker. Han införde en allmän sjukförsäkring och investerade 800 miljarder dollar för att få fart på ekonomin. Nu stiger förtroendesiffrorna för honom kraftigt. Han håller på att bli en mycket aktad president för att han fått ner arbetslösheten till fem procent, tre procent lägre än i Sverige.

Leif: Jag har suttit flera gånger med dina företrädare och fått höra att Sverige aldrig hade blivit lika framgångsrikt om vi inte lånat pengar för att bygga järnväg och mycket annat. Hade vi försökt spara ihop pengarna först hade vi stått oss slätt.

K-P: Så var det. Ta bara när farfar fick beredskapsjobb på 30-talet. Tänk om de då hade haft samma syn på samhällsekonomin som vi har idag – att vi måste ha ett stort överskott istället för att satsa på att ha folk i jobb – då hade Sverige gått under som många andra länder gjorde på den tiden.

Leif: I samma anda är det förklaringen till varför Sverige kunde ha två personbilstillverkare, göra lastbilar och annat och blev en sådan framgångsrik nation. Det byggde på blandekonomin, där stat och företag hjälptes åt. Du menar att blandekonomi fortfarande är något modernt.

K-P: Där sker något i näringslivet. De säger inte emot det du talar om nu.

Ledande personer från näringslivet säger att jag har rätt. Just nu talar vi om pensionskapitalet på 3 000 miljarder och hur delar av det ska kunna användas för att sätta folk i arbete och utveckla nya svenska företag och idéer. Kanske går det att komma betydligt längre den vägen. Jag är pragmatiker. För mig är inte det viktiga exakt hur det ska gå till, bara att det går till.

Leif: På samma sätt ser du den solidariska lönepolitiken som modern.

K-P: Otroligt modern. Idén om att ständigt lägga ner det olönsamma istället för att driva sådana verksamheter fram till nästa ekonomiska kris, då man tappar en hel näringsgren i ett enda svep. Det moderna med solidarisk lönepolitik från 50-talet och framåt var att man hade en ständig rationalisering av företagen.

Leif: Genom att hålla uppe lönerna.

K-P: Exakt. Många andra länder har valt att hålla nere lönerna. Därför är det fel med lägre arbetsgivaravgifter och andra subventioner, det låser fast folk i lågproduktiv verksamhet. Solidarisk lönepolitik är samhällsutvecklande. Vi tänker inte vika ner oss ett skvatt med lägstalöner, som idag tillhör världens högsta. Det gör att Sverige kommer väl ut när det gäller jämförelser runt konkurrenskraft, vi ligger i topp i världen. Vi kommer aldrig att gå med på lägre löner för att jobben ska bli fler. Det är inte vägen framåt. Solidarisk lönepolitik är lika modernt idag som när den infördes av Meidner och Rehn 1951. När jag idag träffar amerikanska ekonomer säger de avundsjukt "ni har ju Rehn-Meidnermodellen!". Den är ändå 70 år gammal, det är fantastiskt.

Leif Stenberg

Karl-Petter

Karl-Petter Thorwaldsson har under många år varit engagerad i

Bruk för alla i Falköping, där man sedan 20 år verkar för att utestängda människor ska bli behövda, ingå i ett sammanhang och få riktiga jobb. 2014 gav han ut boken *Ingen ska lämnas efter*.

Leif

Jag, Leif Stenberg har som journalist ägnat mig åt Solkraft i Skellefteå. Där har man under de senaste 30 åren gett tusentals människor med bakgrund i psykiatri, kriminalitet och missbruk möjligheter att komma ut i vanligt arbetsliv och gemenskap. Sedan sju år ansvarar jag för teatergruppen Tro, hopp och mod i Umeå, där skådespelarna har sin bakgrund i rännstenen. Efter ork och förmåga spelar vi pjäsen Verandan och har ett avslutande seminarium med deltagare från Solkraft och Bruk för alla för att tala om hur arbetslösheten ska knäckas. Även de ingår i tankesmedjan.